

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

В И С Н О В О К

До протоколу № 120
від 03 травня 2023 року

до проекту Закону України
про внесення змін до статті 30 Закону України
“Про забезпечення функціонування української мови як державної”
щодо підвищення комфортності обслуговування населення
(реєстр. № 9178 від 03.04.2023)

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України 03.05.2023 (протокол №120) розглянув проект Закону про внесення змін до статті 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” щодо підвищення комфортності обслуговування населення (реєстр. № 9178 від 03.04.2023), поданий народним депутатом України Мазурашу Г., і зазначає таке.

У пояснювальній записці до проекту Закону визначено, що його розроблено з метою підвищення комфортності обслуговування населення, а також забезпечення прав корінних народів та національних меншин на вільне використання інших мов, крім державної, в приватному сегменті сфери обслуговування споживачів. Завданням законопроекту є зменшення непотрібної зайвої напруги у питанні використання мов в Україні в приватному сегменті сфери обслуговування населення та підвищення комфортності обслуговування.

Для досягнення цієї мети ініціатором проекту Закону пропонується викласти у новій редакції ч.ч. 1, 2 ст. 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (далі – Закон). Згідно з пропонованими змінами, зокрема, вводиться поняття “базова мова обслуговування споживачів”, а також звужується перелік суб’єктів, які здійснюють обслуговування та надають інформацію про товари (послуги), у тому числі через інтернет-магазини та інтернет-каталоги, державною мовою. Відповідно до положень проекту здійснювати обслуговування та надавати

інформацію про товари (послуги) державною мовою повинні будуть тільки підприємства, установи та організації, інші суб'єкти господарювання державної та комунальної форми власності, що обслуговують споживачів.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, розглянувши поданий законопроект, вважає за необхідне висловити наступні зауваження.

1. ГНЕУ звертає увагу, що у змінах до ч. 2 ст. 30 Закону пропонується звзвити перелік суб'єктів, які здійснюють обслуговування та надають інформацію про товари (послуги), у тому числі через інтернет-магазини та інтернет-каталоги, державною мовою, лише до підприємств, установ та організацій, інших суб'єктів господарювання державної та комунальної форми власності, виключивши таким чином із передбаченого чинною редакцією ч. 2 ст. 30 переліку суб'єктів фізичних осіб - підприємців, підприємства, установи та організації, інших суб'єктів господарювання приватної форми власності.

На думку фахівців ГНЕУ, такий підхід може призвести до звуження сфери застосування державної мови, що не корелюється з покладеним на державу конституційним обов'язком забезпечувати “всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України” (ст. 10 Основного Закону України). У цьому контексті ГНЕУ звертає увагу на правову позицію Конституційного Суду України, який у своєму рішенні від 14.12.1999 № 10-рп/99 зазначив, що українська мова як державна (офіційна) мова виконує функцію “обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя” (абзаци 1, 2 п. 3 мотивувальної частини).

Крім того, як вважає ГНЕУ, виходячи зі змісту зазначеної пропозиції, існують ризики позбавлення громадян України можливості реалізувати своє право на отримання інформації державною мовою про продукцію, її кількість, якість, асортимент, її виробника (виконавця, продавця) тощо. Натомість відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону України “Про захист прав споживачів” споживачі мають право на “необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію *державною мовою* про продукцію, її кількість, якість, асортимент, її виробника (виконавця, продавця)...”. Одночасно Конституційний Суд України у рішенні від 14.07.2021 № 1-р/2021 щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” зазначив, що одним із суб'єктивних прав кожного громадянина України як споживача – безвідносно до етнічного походження – є право на отримання інформації державною мовою. Громадянин України не має обов'язку володіти іншою мовою, ніж державна, тому надання йому – як споживачеві – поза його волю інформації іншою мовою, ніж державна, є порушенням його прав, що є несумісним із Конституцією України (пп. 4.10 п. 4 мотивувальної частини).

2. На думку ГНЕУ, потребує доопрацювання пропозиція законопроекту, згідно з якою “підприємства, установи та організації *всіх форм власності*, фізичні особи - підприємці, інші суб'єкти господарювання, *що обслуговують споживачів і використовують для цього не лише державну мову*, зобов'язані встановити на вході до приміщення та/або безпосередньо у місці здійснення

відповідної діяльності інформаційну табличку (наклейку) з інформацією про мови обслуговування (*перелік мов, якими здійснюють обслуговування*)” (абз. 2 ч. 2 ст. 30 Закону в редакції проєкту). Оскільки з наведеного формулювання про використання для обслуговування не лише державної мови прямо не впливає обов’язок використання відповідними суб’єктами державної мови як базової мови обслуговування споживачів (в термінології ч. 1 ст. 30 Закону в редакції проєкту), поряд з якою для обслуговування можуть використовуватись інші мови.

3. ГНЕУ звертає увагу, що у законопроекті вживається формулювання “базовою мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова” (ч. 1 ст. 30 Закону в редакції проєкту). Проте, що розуміється під поняттям “базова мова обслуговування споживачів”, у проєкті не розкривається, що не відповідає принципу правової визначеності, який є складовою конституційного принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України).

4. Як вважає ГНЕУ, не можна погодитись із пропонуваним порядком набрання чинності Законом, проєкт якого розглядається, “з дня, наступного за днем його опублікування” (п. 1 розділу II “Прикінцеві та перехідні положення”), адже реалізація положень проєкту потребує оновлення підзаконної нормативно-правової бази.

Крім того, потребує відповідного корегування назва розділу II “Прикінцеві та перехідні положення” законопроекту. Перехідні положення не можуть міститися в законопроектах про внесення змін до інших законів.

Міністерство освіти і науки України в межах компетенції не підтримує проєкт Закону України в запропонованій редакції, оскільки процедури, визначені законопроектом, несуть загрозу функціонуванню і застосуванню української мови як державної.

Міністерство освіти і науки України звертає увагу, що статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов’язковість її використання на всій території України під час здійснення повноважень органами державної влади й органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, визначених цим Законом.

Запропоновані ж законопроектом ініціативи, спрямовані на звуження сфери функціонування державної мови, що в жодному разі не може бути підтримано Міністерством освіти і науки України.

Крім того, в тексті Закону чи інших законодавчих актах не визначено термін “базова мова”, використовуються лише терміни “державна мова”, “мови корінних народів, національних меншин”. Також ні в поданому законопроекті, ні в Законі, куди пропонується внести зміни, далі по тексту такий термін як “базова мова” не зустрічається.

Міністерство культури та інформаційної політики України не підтримує проєкт Закону України “Про внесення змін до статті 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” щодо підвищення комфортності обслуговування населення”.

Фахівці зазначеного міністерства звертають увагу на те, що законопроектом пропонується внести зміни до статті 30 Закону України “Про забезпечення

функціонування української мови як державної”, якими передбачається виключити підприємства, установи та організації, інших суб’єктів господарювання приватної форми власності, а також фізичних осіб-підприємців з числа суб’єктів, на яких поширюється обов’язок обслуговувати споживачів та надавати інформацію про товари (послуги) державною мовою, що містить ризик позбавлення громадян України (незалежно від національної приналежності) можливості реалізувати своє право на отримання інформації державною мовою при взаємодії з відповідними суб’єктами та, відповідно, звуження сфери її функціонування.

Внесення запропонованих змін до Закону обґрунтовується у пояснювальній записці “з огляду на можливість грошових стягнень за порушення вимог Закону та необхідністю досягнення консенсусу між сторонами правовідносин щодо іншої мови обслуговування, ніж державна”. Таке обґрунтування, на думку фахівців зазначеного міністерства, вбачається доволі сумнівним.

Фахівці Міністерства вважають за доцільне зазначити, що поняття “державна мова” та “мови національних меншин”, якими оперує Конституція України, мають різну природу. Конституційний Суд України у рішенні від 14.07.2021 № 1-р/2021 зазначає, що стосунки між “державотвірною” нацією та національними меншинами засновано на взаємному визнанні цінностей один одного. Утім державна мова і мови національних меншин не тотожні ні за статусом, ні за функціями. Функціонування державної мови й використання мов національних меншин як реалізацію їхніх прав не можна протиставляти одне одному. Реалізація прав національних меншин не має стояти на заваді дієвому, повноформатному й повноцінному функціонуванню державної мови.

Після початку повномасштабного російського вторгнення позиції української мови суттєво зміцнилися. Як свідчать дані “Сімнадцятого загальнонаціонального опитування: Ідентичність. Патріотизм. Цінності”, проведеного соціологічною групою “Рейтинг” у серпні 2022 року, частка осіб, які вважають, що українська мова має бути єдиною державною в Україні, зростає на 21% у порівнянні з вереснем 2021 року – до 86%, а відсоток охочих надати російській мові поруч з українською статус державної знизився з 22% до 3%.

З огляду на це вбачається, що саме законодавчі ініціативи, спрямовані на звуження сфери функціонування державної мови, можуть бути джерелом “зайвої напруги у питанні використання мов в Україні”.

Також варто зауважити, що сфера обслуговування споживачів не перестає бути публічною сферою суспільного життя у випадку, коли суб’єкт господарювання, який здійснює обслуговування споживачів, заснований на приватній формі власності.

Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики за підсумками обговорення ухвалив рішення рекомендувати Верховній Раді України не включати проєкт закону про внесення змін до статті 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” щодо підвищення комфортності обслуговування населення (реєстр. № 9178), поданий народним депутатом України Г. Мазурашу, до порядку денного дев’ятої сесії Верховної Ради України IX скликання.

На засіданні підкомітету з питань загальної середньої, інклюзивної освіти та освіти на тимчасово окупованих територіях 02 травня 2023 року було розглянуто зазначений проєкт Закону і рекомендовано його відхилити.

Заслухавши інформацію голови підкомітету з питань загальної середньої, інклюзивної освіти та освіти на тимчасово окупованих територіях Лис О.Г., **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до пункту 2 частини першої статті 114 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України” проєкт Закону України про внесення змін до статті 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” щодо підвищення комфортності обслуговування населення (реєстр. № 9178 від 03.04.2023), поданий народним депутатом України Мазурашу Г., відхилити.

2. Направити цей Висновок Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, визначеного головним з опрацювання цього законопроекту.

Голова Комітету

Сергій БАБАК